

Soukromé reálné gymnázium Přírodní Škola o. p. s.

Japonsko

Autoři: Cecílie Novotná, Veronika Kaňková, David Štěpánek

Odborný poradce: Bc. Štěpán Macháček

Datum odevzdání: 14. prosince 2009

Obsah

Osnova.....	3
Cíle	3
Metodika.....	3
Obecné informace	5
Historie Japonska	5
Předhistorické období	5
Období Džómon (10000 př. n. l. - 300 př. n. l.).....	5
Mýtus o vzniku Japonska.....	6
Tradiční Japonsko	7
Moderní Japonsko	9
Současnost	10
Náboženství Japonska.....	12
Japonské jídlo	14
Japonské pití	17
Japonské kresby	22
Japonské divadlo	23
Japonská architektura	24
Japonská kaligrafie	25
Kimono.....	26
Zahrady	26
Samurajové.....	27
Japonština	27
Moderní Japonsko.....	27
Zpětná vazba	29
Závěr	31

Úvod

Z pohledu Evropana se evropské národy jako Němci, Angličané nebo Italové velmi liší, ale Japonci, Číňané a Mongolové jsou Asiaté a tím to pro nás končí. Avšak Asie je plná rozdílných národů, což se z takovéto dálky nedá poznat. Musíte jít blíže a podívat se na jednotlivé národy samostatně. Samozřejmě se od sebe asijské národy neliší stejně jako Němec od Čecha, ale liší se podobně jako Čech, Slovák a Polák. My jsme si pro toto přiblížení vybrali Japonsko.

Japonsko je samo o sobě jedinečné, jelikož se nachází na ostrovech. Proto byste řekli, že budou mít odlišnou kulturu od ostatních.

Chtěli jsme se o tomto tématu a také obecně o Japonsku něco dozvědět a předat tyto informace dál. Proto jsme si připravili program, který by studentům měl blíže ukázat japonský život, kulturu, historii a umění gastronomie.

Osnova

Sborník je rozdělen do pěti kapitol. Jednotlivé kapitoly jsou rozděleny do těchto částí, které se dělily do skupiny Úvodní, kde je Úvod, metodika a celkově popsán obsah. Dále pak historie o Japonsku, gastronomie, náboženství a kultura. Poslední část je věnována dotazníku, který byl po programu rozdán studentům. Dotazník se týkal programu a byl pro nás zpětnou vazbou k našim prezentacím. Zde najdete jeho vyhodnocení a zpracování. Na konci sborníku můžeme najít přílohy, ve kterých najdete obrázky a grafy, vztahující se k jednotlivým tématům.

Cíle

Hlavním cílem bylo přiblížení Japonska jako celku, jeho historie a kultury studentům Přírodní školy prostřednictvím programu, kterými jsme se zabývali.

Náš další cíl bylo zhotovení dotazníku, na který nám studenti odpověděli po té, co se zúčastnili programu. Dotazník nám sloužil jako zpětná vazba k našemu programu.

Mezi naše cíle patřilo také vytvoření sborníku.

Metodika

Nejprve jsme shromažďovali a získávali informace z různých knih, internetových stránek a průvodců o Japonsku.

Dále jsme si nastudovali potřebné informace o daných tématech, které jsme si vybrali a o kterých jsme poté přednášeli v programu pro studenty. Program se uskutečnil jedno projektového dne školy v rámci čtyř výukových hodin.

Témata se dělila na historii Japonska, umění a kulturu a také gastronomii. V další části programu byli pozváni hosté, kteří se Japonskem zabývali nebo v Japonsku žili. Také povídali o samurajích, bojových uměních, o kimonu a o kaligrafii.

Program pro studenty

Aby měla naše práce nějaký smysl, připravili jsme střeďeční program pro studenty Přírodní školy, za účelem jim přiblížit informace o asijské zemi, Japonsku. Program byl v první části rozdělen do tří skupin. V první skupině se povídalo o japonské historii, ve druhé skupině pak o kultuře a ve třetí skupině povídalo o japonské gastronomii (jídlo a pití). Ve skupině „japonská gastronomie“ byla možnost si vyzkoušet držení a jedení japonskými hůlkami a kdo chtěl, mohl ochutnat japonské suši (sushi), nebo pravý japonský zelený čaj. V druhé části programu se studenti

sesedli do jedné třídy, protože následovala hromadná přednáška od vzácných hostů, kteří navštívili naší školu. Dva muži, kteří povídali o japonském šermu s japonskými meči (učitel a student), dále jeden muž který jako malý studoval několik let v Japonsku a nakonec japonská žena oblečená v tradičním japonském kimonu. Velkou část programu byla přednáška o japonských mečích – katanách – a byli předvedeny i názorné ukázky od profesionálů. Byl podrobně vysvětlený postoj, sek i zasunování meče zpět do pochvy. Po vyčerpávající, ale zajímavé přednášce o japonských mečích přišla na řadu japonská kaligrafie a popis tradičního japonského kimona. Byly popsány jednotlivé povrchní části kimona, speciální ponožky a boty, na kterých se jen těžko dá chodit. Tato Japonka nejen že pózovala v kimonu, ale jakožto vyučená kaligrafistka nám něco i napsala speciálním japonským štětcem, japonskou tuží, která byla na japonském třecím kamenu. Poté nám uvařila tradiční japonský čaj, který se pije při čajových obřadech, na který každý kdo ho ochutnal asi jen tak nezapomene, protože to byl velmi silný a hustý zelený čaj s velmi zvláštní chutí, která zůstala dlouhou dobu na jazyku. Po výkladu o kimonu a kaligrafii přišel na řadu muž, který žil v dětství v Japonsku a chodil tam do školy. Ale moc nám toho neřekl, protože už nezbyl čas, avšak něco stihl říci o rozdílu japonského školství s naším. Po konci programu naše Japonka stihla ještě napsat japonsky nějaká jména.

Obecné informace

Japonské souostroví se nachází na východ od Asie. Rozkládá se na čtyřech hlavních na čtyřech hlavních ostrovech. Jsou to ostrovy Honšú, Kjúšú, Šikoku a Hokkaidó, což jsou čtyři největší japonské ostrovy, ke kterým patří ještě 4 000 menších ostrůvků. Celá rozloha Japonska je 377 835 kilometrů.

Hlavním městem je Tokio, ležící na ostrově Honšú. V Japonsku žije přibližně 127 mil. obyvatel a připadá přibližně 337 obyvatel na kilometr čtvereční. Nejbližší soused Japonska není Čína, jak si většina lidí myslí, ale je to Jižní Korea, která je vzdálena více jak 190 km. Japonské náboženství jsou např. taoismus 8%, buddhismus 16%, šintoismus 76% a křesťanství 1%. Obyvatelé Japonska jsou Japonci, kteří tvoří 99% a ostatní jsou zejména Korejci. Státní zřízení je konstituční monarchie (vláda panovníka je omezena ústavou) a měna v Japonsku jsou tzv. jeny a seny. Jeden jen se rovná sto senů.

Podnebí

Podnebí v Japonsku je monzunové. Na severu je mírné, kde se nachází listnaté opadavé lesy. Ve střední části subtropické a na jihu tropické. Na jihu Kjúšú a souostroví Rjúkjú se nachází tropické vždy zelené lesy.

Povrch

Na ostrově Honšú se nachází Japonské Alpy. Známá je například také hora Fudži, která patří mezi symboly Japonska a je to vyhaslá sopka. Dále je v Japonsku 60 aktivních sopek.

Vodstvo

Tazawa je nejhlubší japonské jezero, které je 423 metrů hluboké a největším jezerem je jezero Biwa. Nejdelší řeka Šinano (369km).

Historie Japonska

Předhistorické období

Období Džómon (10000 př. n. l. - 300 př. n. l.)

Podle archeologických nálezů přišli první obyvatelé na japonské ostrovy přibližně roku 30000 př. n. l. Neví se přesně, jak se na japonské ostrovy vlastně dostali. Jedna z možností je, že přišli přes pevninské mosty. Tyto mosty spojovaly ostrov Hokkaidó s asijským kontinentem během ledových dob. Další možností je, že na japonské ostrovy přišli z Koreje.

Asi před 10 000 př. n. l. se vyvíjela tzv. kultura Džómon, pro kterou je charakteristická výroba keramiky s provazovým vzorem. Nejstarší nálezy se datují

mezi roky 10 000-7 500 př. n. l. a to z japonské keramiky dělá nejstarší keramiku světa. Je možné, že období Džómon bylo v letech 14 500 př. n. l., což se určuje pomocí radiokarbonové metody. Také se našli figurky dogú, které nejspíše sloužily k náboženským účelům.

Období Jajoi (300 př. n. l. - 710 n. l.)

Někdy okolo roku 300 př. n. l. začala kulturu Džómon nahrazovat nová kultura tzv. kultura Jajoi, podle lokality, která vznikla v dnešním obvodu Bunkjó, kde byly vykopány první nádoby pro ni charakteristické. Keramika z tohoto období byla hladká a barvená. Kultura Jajoi vznikla, když na japonské ostrovy přišli imigranti z Koreje, kteří na japonské ostrovy přinesli pěstování rýže, technologii zpracování železa a bronz. Z bronz začali vyrábět např. meče, oštěpy a zvony a ze železa zemědělské náčiní. Také se v tomto období zvyšoval počet obyvatel. Lidé začali tkát plátno, byli vlastníky půdy a uskladňovali obilí. Jajoiske období trvalo přibližně 600 let až do 3. století našeho letopočtu.

Období Jamato (250-710)

V tomto období vládl císařský dvůr Japonsku z provincie Jamato, z dnešní prefektury Nara. Důležitou událostí, která dělí toto období na dvě části je založení nového města Asuka, na jih od Nary a příchod oficiálního buddhismu v roce 538.

Období Kofun (250-538)

Neví se přesně, kdy Japonci vytvořili jednotný stát a zformovali národ, ale předpokládá se, že to bylo mezi 4. a 6. stoletím. V takovém případě by se toto období krylo s obdobím mohylové kultury. Mohylová kultura trvala od 3. století do poloviny 6. století, která se vyznačovala stavbou velkých, sypaných mohyl. Do takových to mohyl se pohřbívali panovníci a šlechta. Do tohoto období spadá vzestup rodu Jamato, mocné dynastie, která byla především v západní části Japonska (region Asuka). Jedinými písemnými informacemi o životě v Japonsku z tohoto období jsou čínské prameny.

Období Asuka (538-710)

V tomto období se z asijského kontinentu do Japonska dostal buddhismus a čínské písmo a budování centralizovaného státu rodem Jamato. Podle čínského modelu vytvořili správu a soustavu soudů, (státní zřízení Ricurjó). Společnost byla uspořádána podle zaměstnání – farmáři, rybáři, hrnčíři, řemeslníci atd. Z tohoto období pochází první písemné památky psané samotnými Japonci. Japonci převzali čínské znakové písmo a přizpůsobili ho svému jazyku. Japonská kronika popisuje legendu, jak vzniklo Japonsko. Lid odvozuje svůj původ od samotných bohů.

Mýtus o vzniku Japonska

Japonci věří, že jejich stát byl stvořen bohy, kteří sídlili na nebesích. Podle legendy bohyně Slunce Amaterasu dala svému vnukovi Ninigimu meč, drahokamy magamata a zrcadlo a poslala ho, aby vládl Japonsku. První zmínky o vládci v Japonsku jsou však až o vnukovi Ninigiho, kterým byl Džimmu, který se stal císařem v roce 660 př. n. l. I při korunovaci v dnešní době japonští císařové dostávají na památku zrcadlo, drahokamy magamata a meč.

Tradiční Japonsko

Období Nara (710-794)

Období Nara začalo založením nového města, kterým se stalo Heidžó-kjó (dnešní Nara). V tomto období bylo také postupné vyhrávání společenského zřízení (Ricurjó) inspirované Číňany. Také byl velký rozkvět umění tzv. kultury Tempjó, sestavení prvních japonských historických kronik Nihonšoki a Kodžiki. Buddhismus dosáhl oficiálního uznání jako státní náboženství. Jelikož měl císař velké spory s buddhisty, přesunul roku 784 hlavní město do Nagaoki a o deset let později, tedy 11. listopadu 794 přesunul hlavní město do Heian-kjó (dnešní Kjóto).

Chrám Kiomizu (794-1885)

Paláce a chrámy Kjóta sloužily jako rezidence japonských císařů déle než 1000 let. Chrámy v Kjótu byly mnohokrát zbořeny a znovu vystavěny a dnes patří mezi nejvýznamnější kulturní památky. Hlavní hala chrámu má pozoruhodnou dřevěnou verandu, jež je podepřena stovkami pilířů zabodnutými do svahu nad Kjótem. Jméno chrámu je odvozeno od vodopádu uvnitř komplexu a znamená čistá voda.

Období Heian (794-1185)

Toto období začíná opět založením nového města, kterým se stalo Heian-Kjó. Byl velký rozkvět v literatuře. Je známý například příběh o princí Gendžim.

Příběh o princí Gendžiho

Román vypráví o životě prince Gendžiho, kterému přezdívali zářící princ, protože vynikal ve všem, co dělal, jako například sportu, hudbě, malbě, tanci a poezii. Byl to velmi krásný princ, přirozeně jemných způsobů. Jeho kariéra u dvora byla velmi úspěšná, dostalo se mu poct a darů, ale nenašel opravdové štěstí. Celé vyprávění vyjadřuje buddhistickou myšlenku, že lidský život je konec konců vždycky smutný. Příběh o princí Gendžim je velmi dlouhý, má více jak tisíc stran a vystupuje v něm více jak stovka různých postav. Celý román byl napsán okolo roku 1000 a od té doby je stále velmi oblíbený.

Dále tu byly také buddhistické sekty, vzkvétaly buddhistické sekty Tendai a Šingon a umění v architektuře, úpravě zahrad, ve svitkových malbách a v buddhistickém sochařství. Japonský jazyk nacházel mnohem jednodušší vyjadřování v próze a verši rozvojem slabičného písma Kana. V Japonsku také vznikalo čajové umění.

Císařova moc se přenesla na klanové vůdce, kteří měli vlastní vazaly a vojenské družiny. V této době převzal vládu klan Fudžiwara. V roce 1185 byl trůn bez nástupce a vypukla občanská válka zvaná Heidži, kdy získaly vliv rodiny Taira a Minamoto, mezi kterými byl spor o moc o císařský trůn. Na konci období Heian byla převážná část rodu Minamoto vyvražděna a tím získal rod Taira vedoucí postavení. Tairové přebrali dvorské hodnosti, sami si udělovali funkce a držbu půdy v provinciích se snahou ovládnout úplně císařský úřad. V bitvě u Danoury v roce 1185 byl rod Minamoto poražen rodem Taira. Touto bitvou skončilo období Heian.

Období Kamakura (1185-1333)

Období začalo ve 12. století, kdy rod Taira zvítězil nad rodem Minamoto. Významnou osobností z rodu Minamoto byl Joritomo Minamoto, který získal titul šóguna. Šógunát je nejvyšší funkce ve vojenské vládě a bylo to v roce 1192. Po Joritomově smrti byli jeho mužští potomci vyvražděni, a tak moc převzali regenti šógunů z rodu Hódžó. Také v tomto období byly dva pokusy o mongolskou invazi do Japonska a to v letech 1274 a 1281, ale oba skončily neúspěšně. Z části dílem přírody v podobě ničivých tajfunů, v Japonsku nazývaných kamikadze, v překladu božský vítr, a z části díky obraně samurajů.

Období Muromači (1333 – 1568)

Ve 14. století existovaly dva panovnické rody, tzv. jižní a severní dvůr, ale v roce 1392 jižní dvůr kapituloval. Důležitou událostí této doby je příchod prvních Evropanů na japonské ostrovy. Bylo to v roce 1543, kdy na japonské ostrovy připluli dva Portugalci na džunkách (čínském člunu), kteří měli na Japonsko velký vliv. Japonci byli například seznámeni s evropskými střelnými zbraněmi, které se po Japonsku rychle rozšířily. Říká se, že už za šest měsíců, po přivezení střelných zbraní do Japonska, už uměli Japonci zbraně vyrábět. Také se z Evropy do Japonska dostaly hodiny, koberce (z blízkého východu), tabák z Ameriky a sladké brambory z Filipín.

V roce 1549 se do Japonska dostali jezuitští misionáři v čele se sv. Františkem Xaverským, kteří se rozhodli, že v Japonsku budou šířit křesťanskou víru. Známým je Jezuita Luis Frois, který jako první popsal japonské zvyky. Napsal, že Japonci jedí často ryby a maso jedí často syrové, kdežto Evropané raději maso vařené. Japonci své mrtvé zpopelňovali a mrtvá těla nepohřbívali do země. Mezi další japonské zvyky patřilo, že Japonci psali knihy se shora dolu a zprava doleva, což pro Evropany znamenalo, že se knihy čtou od konce. Luis Frois napsal knihu, která se jmenovala *Přehled křesťanství v Japonsku mezi lety 1549-1593*. V roce 1597 Luis Frois zemřel.

Období Edo (1600 – 1867)

Jednou z významných osobností tohoto období byl Lejasu Tokugawa. Založil nový šógunát na hradě ve městě Edo, které bylo v té době hlavním městem. Město Edo se ale později přejmenovalo na Tokio, které je dnes hlavním městem Japonska. Tokugawský šógunát přetrvalo 15 generací, což je přibližně 264 let. Tokugawský šógunát vládl až do roku 1867.

Lejasu Tokugawa a jeho následovníci se snažili udržet společenské třídy. Zakazovali například přijímání nových členů do třídy samurajů. Lejasu také podporoval zahraniční obchod. Je známo, že pronásledoval křesťany, ale jeho následníci zakázali Japoncům zahraniční cestování a dávali přednost izolované politice. Jedinou výjimkou byly omezené styky s Čínou a Nizozemskem prostřednictvím přístavem v Nagasaki. Ovšem v roce 1853 pohrozil japonské vládě Matthew Perry dělostřelbou, pokud neotevře některé přístavy zahraničním lodím. V této době také došlo k pádu poslednímu Šógunátu.

Moderní Japonsko

Období Meidži (1868-1912)

Mezi důležité události této doby patří reformy Meidži císaře Mucuhita. Tyto reformy začaly měnit zastaralé Japonsko na moderní stát. Mezi reformy Meidži patří například centralizace správního systému. Také ustanovení parlamentu, sněmu a nejvyššího soudu patřilo mezi Mucuhitovy reformy. Zavedení veřejného systému poštovních služeb. Japonsko přijalo moderní jednotnou měnu. Zrušilo se tradiční rozvrstvení společnosti a byla zavedena rovnoprávnost pohlaví.

Další událostí bylo svržnutí šógunátu a obnovení císařovy vlády. Císař Mucuhito se v roce 1873 přestěhoval do Eda, které přejmenoval na Tokio „horní východní hlavní město“. Také byly zrušeny všechny restrikce proti křesťanství. Také ze západu byli povoláváni odborníci, aby vybudovali železnice, průmysl, armádu, loďstvo a architekturu. Japonsko podepsalo spojeneckou smlouvu s Velkou Británií v roce 1902, jelikož ještě v té době byla Velká Británie největší imperiální velmocí. V roce 1904 Japonsko mělo spory s Ruskem o Koreu a území Mandžuska. Japonsko zaútočilo na ruskou flotilu v přístavu Port Arthur. Tato válka byla vítězná pro Japonsko a v září 1905 Portsmouthský mír. A získalo část ostrova Sachalin a jiho-mandžuskou železnici.

První světová válka

V první světové válce Japonsko bylo na straně spojenců. Dne 23. srpna Japonsko vyhlásilo válku Německu. V roce 1918 bylo Japonsko přizvané na mírovou konferenci do Versailles. Byla mu uznána nadvláda nad několika tichomořskými ostrovy a přiděleno křeslo v radě Společnosti národů.

Meziválečné období

Po skončení 1. světové války v Japonsku došlo k velkému růstu obyvatelstva a k hospodářské krizi. Čím dál tím větší moc získávala armáda, což mělo za následek nástup militarismu. Byl pokus o svržení vlády a císaře Hirohita. Vojenští velitelé se snažili zvětšit japonské území v Asii. Také světové mocnosti požadovaly od Japonska, aby stáhlo své jednotky z Číny a obnovilo její svrchovanost. Reakce Japonska na tyto požadavky byla, že vystoupilo ze Společnosti národů.

Druhá světová válka

V roce 1939 vypukla válka v Evropě a v roce 1940 Japonsko podepsalo trojstrannou dohodu s Německem a Itálií. Japonsko doufalo, že si tak zajistí dostatek nerostných surovin pro válku s Čínou. USA se přidala na stranu Číny a Japonsko vyhlásilo USA válku útokem na Pearl Harbor 7. prosince 1941. Zpočátku Japonsko vyhrávalo, ale v bitvě o Midway na začátku června 1942. Zde Japonsko ztratilo 4 letadlové lodě a přišlo o velký počet pilotů. V roce 1945 armáda USA obsadila ostrovy Iwodžima a Okinawa. Někteří japonští piloti spáchali sebevražedné letecké útoky, které se v Japonsku nazývají „kamikadze“. Dne 6. srpna 1945 Američané shodili na japonské město Hirošima atomovou bombu. A Sovětský svaz vyhlásil dne 8. srpna Japonsku válku a obsadil Kurilské ostrovy, Sachalin, severní Koreu a Mandžusko. To ještě nebyl všemu konec, protože dne 9. srpna Američané shodili další atomovou bombu na město Nagasaki. Po všech těchto událostech Japonsko 2. září kapitulovalo.

Současnost

Fudžisan, šinkansen a sakura

Fudžisan, šinkansen a sakura jsou považovány jako tři symboly Japonska.

Fudžisan

Fudžisan nebo také nazývána Fudži je nejvyšší hora Japonska, která měří 3776 m. Je to aktivní sopka, která se podle historických záznamů již 18 krát probudila k životu. Naposledy to bylo v roce 1707. Říká se, že za jasného počasí je hora Fudži vidět ze vzdálenosti 150 km.

Po porážce Japonska ve 2. válce nastalo období obrovských demokratických reforem. Japonsko přijalo novou ústavu. Do 60. let 20. století se Japonsko dostalo z válečných škod a japonská ekonomika se dostala na třetí místo na světě, co do HDP. Poté se Japonsko dostalo do ropné krize. Došlo k restrukturalizaci v ekonomice a to v 70. let. Země obnovila své členství v mezinárodních společnostech a pokračovala v silném hospodářském růstu, který přeměnil Japonsko na druhou nejsilnější světovou ekonomiku. Avšak v 90. letech došlo k období deflace,

minimálnímu růstu hospodářství a potřebné reformy se prováděly velmi pomalu a výsledky se začali ukazovat až ve 21. století. Po smrti císaře Šówi (Hirohita, který zemřel v roce 1989) a nástupem císaře Akihita na japonský trůn začalo nové období.

Náboženství Japonska

Jako původní japonské náboženství můžeme určit šintoismus (Šintó). Dále zde můžeme najít také buddhismus, který se pro Japonce stal druhou cestou víry. Není však posledním náboženstvím. Mimo buddhismus a šintó je zde ve velkém počtu také zastoupen taoismus a konfucianismus. V minimálním zastoupení (asi 1%) je tu i Křesťanství. Nelze přesně určit, kolik lidí se hlásí k jakému náboženství, jelikož většina buddhistů si uchovává staré šintoistické zvyky a svátky a tak se přiklání k oběma náboženstvím.

Šintoismus

Původní japonské náboženství je založené na víře v přírodní božstva a mytologii bohů, takzvaných prapředků. Šintoismus je zaměřen na radost, dary a vděčnost přírodním bohům. Na počátku stálo uctívání „kami“, které bylo nesprávně překládáno jako bůh nebo božstvo. Správný význam by měl být nadpřirozená duchovní síla, ukrývající se jak v přírodních předmětech (stromy, skály, voda, atd.), tak také v předmětech vytvořených lidmi. Přítomnost „kami“ mohla naznačovat neobvyklost, velikost nebo příběh spojovaný s předmětem, ale také jen to, že na tom místě někdo „kami“ uctíval. Všechna tato místa byla pro šintoisty posvátná. Tato místa se zprvu ohraničovala rýžovým provazem a považovala se za rituálně čistá. Později se začaly stavět dřevěné ploty, které zamezovali pohledu dovnitř nebo brány Torii. (obr. 1) Nejstarší šintoistické svatyně se dochovaly z 11. a 12. století, jelikož se svatyně pravidelně přestavují každých 20 let. (obr. 2)

Rituál, který měl lidem přinést pomoc a ochranu se vždy konal na místě, kde „kami“ sídlila. Za doprovodu hudby a zpěvu se tancovalo. Nejčastěji se lidé modlili za své zdraví a dobrou úrodu. Šintoismus nemá daná žádná pravidla a je tedy jedno kdy se kdo chodí modlit, ale vždy bylo nutné se pomodlit a dát oběť „kami“. Pro šintoisty je důležitá rituální čistota. každé znečištění muselo být očištěno čistou vodou z vodopádů nebo několikadenním půstem. Za nečisté se považuje: smrt, nemoc, postižení přírodní pohromou a všichni, kdo přišli s nečistým do styku.

Šintoistická mytologie pojednává o tom, jak se zrodilo božstvo a japonské ostrovy. Avšak mýty o zrození pochází z čínské mytologie a mýty o zrození bohů od Polynésanů.

Buddhismus

Buddhismus je považován za ateistické náboženství, ale jeví se jako polyteistické, protože se v buddhistických textech vyskytuje mnoho božstev. Popisy buddhistických božstev jsou bytosti na vyšší úrovni existence. Buddhističtí bohové jsou považováni smrtelné bytosti, od lidí se liší jen svými schopnostmi a dlouhověkostí. Jedná se především o Buddhy (obr. 3). Buddhismus, na rozdíl od šintoismu, má daná pravidla. Pravidla jsou: nezabíjet, nekrást, nelhat, nezneužívat omamné látky.

Pro japonské obyvatele je typické, že se hlásí jak k buddhismu, tak k šintoismu.

Buddhismus se v Japonsku během let vyvíjel, tvořily se různé sekty, adaptovaly se na ostatní náboženství a pohlcovaly jejich uctívače. Nejvíce se v Japonsku uchytil takzvaný Zen buddhismus (obr. 4), který vznikl okolo roku 500 n. l. v Číně. Do Japonska se dostal až okolo 12. – 13. století. Zen buddhismus se od původního Buddhismu liší čtyřmi znaky:

Prý se jedná o učení beze slov, od mysli k mysli bez nutné znalosti psaných textů.

Zenoví mistři se necítí být vázáni morálkou a je – li to k nějakému účelu, mohou porušit přísná buddhistická pravidla. Existuje případ mistra, který rozsekl kotě rýčem, aby tak pohrozil svým žákům.

Žáci dostávají od mistrů nesmyslnou hádanku, která nejde racionálně vyřešit. Toto cvičení má žáky dovést k pravé podstatě jejich mysli.

Začátečníci nedostávají přesné instrukce, jak meditovat. Mistři nechávají první kroky na nich.

Taoismus

Taoismus vychází z myšlenky, že lze předvídat budoucnost, pomocí určitého řádu – principem Tao (cesta) – podle kterého se přítomnost vyvíjí v budoucnost a to zahrnuje i souvislost všech jevů současnosti (zn. vše co se děje), do kterých je zapojen i člověk. Tato souvislost tvoří systém proměn, dělící se na jang – pozitivní a silné, bílé a jin – negativní a slabé, černé (obr. 5). V jevech, které mají něco společného, nevidí pouze pozitivní jang a negativní jin, ale i jejich kombinace. Základních kombinací je osm a jsou zobrazovány trigramy. Trigram je spojení při čar, lomených (jin) a přímých (jang). Z osmi základních vzorců vzniká 64 pravidelně se opakujících vzorců na zemi. Vždy když jin dokončí svůj cyklus, nastoupí jang, aby mohl pokračovat dál ve změnách. Taoismus věří v nestálost a pohyb a v neustálou změnu.

Taoismus v Japonsku byl ve 13. stol. asimilován Buddhistickou sektou Zen.

Konfucianismus

(3. – 8. století)

Konfucianismus v Japonsku kladl důraz na soudržnost rodiny, loajálnost a oddanost vládci, který byl jakousi napodobeninou boha. Náboženství budovalo hierarchickou a harmonickou společnost, kdy je panovník přívětivý a milý a poddaní jsou poslušní. Také se kladl důraz na mužskou dominanci i přes vysoké postavení žen ve starověkém Japonsku. Konfucianismus byl založen na přísném dodržování etikety, ctnosti a přednosti mužů a čest.

Křesťanství

Do Japonska se dostalo s kolonisty roku 1549. Japonci toto náboženství zavrhovali, jelikož jim bylo cizí a vládní moci se obávali, že takto kolonisté chtějí získat vládu nad Japonskem. V 16. století byly vydány protikřesťanské edikty a v 17. století se v Japonsku nenacházel žádný misionář. Nyní se v Japonsku nachází asi 1% křesťanů.

Japonské jídlo

Je několik typických japonských jídel, které většina lidí zná nebo o nich slyšela.

Suši, Shabu Shabu, Sukiyaki a rýžové miskky

Rýže

Rýže je základem většiny japonských jídel. Musí být lepkavá a neslaná. Japonci jedí rýži skoro ke všemu. Pěstování rýže přišlo do Japonska z Koreje před 300 lety. Japonci jedí rýži často ke snídani s pečenou rybou, k obědu jen tak samotnou s polévkou a k večeři si dají suši, ve kterém je rýže také obsazena.

Sushi + Sashimi (Suši + Sašimi)

Suši (obr. 7) a sašimi (obr. 8) se od sebe moc neliší. Pouze tím, že suši se podávají s rýží a sašimi ne. Suši pravděpodobně objevili staří rybáři, kteří přišli na to, že když se položí syrové maso na rýži a pokape se rýžovým octem, tak se nejen nekazí, ale má i příjemnou chuť. V restauracích se jako předkrm podává většinou sašimi a až potom suši. Sašimi je pouze syrové maso ryb nebo mořské plody, které se namáčí do sojové omáčky s wasabi (nastrouhaný japonský zelený křenový kořen, který má stejně štiplavou chuť jako náš křen). Suši se skládá převážně z rýže, na které je položen kus buď syrového rybího masa, nebo jiné mořské plody, anebo pouze zelenina, kaviár a podobně. Velmi oblíbenou součástí suši jsou mořské řasy. Suši se stejně jako sašimi namáčejí do sojové omáčky s wasabi, ale podává se k nim ještě na jemno nakrájený naložený zázvor v soli, rýžovém octě, cukru a vodě, který neutralizuje rozdílnou chuť jednotlivých suši. Suši přišlo do Japonska přibližně před 300 lety z jižní Číny. Jsou tři druhy suši: nigiri suši – váleček z rýže na kterém je položen kus syrové ryby nebo zeleniny, maki suši – kus ryby nebo zeleniny v rýži zatočené do mořské řasy, čiraši suši – rýže něčím posypaná (kaviár, může být i vejce...)

Shabu Shabu (šabu šabu)

Shabu Shabu pochází původně z mongolského způsobu přípravy jídla v jedné nádobě ze 13. století. Pravděpodobně vzniklo ve 13. století, když se Džingischán snažil najít nejlepší způsob stravování pro své vojáky. Vojáci se sesedli kolem velké nádoby s vroucí vodou a vkládali do ní svůj příděl jídla. Do Shabu Shabu patřilo a i

dnes patří zelenina a hovězí maso na tenko nakrájené, aby se rychleji uvařilo a ušetřilo se tak na palivu. Myšlenka vaření všechno dohromady přišla až do Japonska, kde se velice dobře uplatnila. Maso se zeleninou se dnes dává do vroucího vývaru (doshi) s mořskými řasami (kombu). Shabu Shabu se překládá jako „šplouch-šplouch“, protože když vkládáme maso a zeleninu do vývaru tak to šplouchá a od tohoto nejspíše vznikl také tento název Shabu Shabu. K uvařenému masu a zelenině se podávají také dvě omáčky: Ponzu - s příchutí sezamu a Goma - s příchutí sojové omáčky.

Sukiyaki (sukijaki)

Teprve nedávno se v Japonsku začalo jíst maso vůbec (tedy kromě ryb). Japonci věřili, že když snědí nějaké maso ze čtyřnožce, tak se v něj v příštím životě promění. Dříve jedli pouze ovoce, zeleninu a ryby. Hovězí maso se začalo jíst až po nástupu dynastie Meiji (mejdzi přelom 19. a 20. století), kdy císař Meiji sám začal jíst hovězí maso. Potom, když měli sedláci a farmáři hlad tak šli na lov nebo rybolov, něco si ulovili a hned na místě si je na rozdělaném ohni upekli a snědli. Dnes se maso a také i zelenina vkládají do horké až vroucí omáčky, která se je z: sladké sojové omáčky, saké, mirinu (sladké rýžové víno), vývaru a cukru. Krátce povařená zelenina, hovězí maso, houby a nudle se pak ještě namáčejí do syrového vejce.

Tempura

Je hodně způsobů, jak vařit ve velké vrstvě oleje. I Japonsko má všechny možné pokrmy, které se smaží ve velkém množství oleje, ale nejznámější je tempura (obr. 6). Tento pokrm můžete vařit skoro z čehokoli (zelenina, maso, krevety...), ale musí to být v těstíčku. V celém Japonsku najdeme tempura-bary, protože je to jídlo velmi oblíbené. Olej, ve kterém se pokrm smaží, musí být velmi světlý nejlépe rostlinný olej a když jídlo chceme trochu dochutit, tak můžeme přidat pár kapek sezamového oleje. Do Japonska tento pokrm pravděpodobně přišel v 16. století z Portugalska a stále se tu drží.

Rýžové misky

- 1) oyakodon – smíchané kuřecí maso a vejce v rýži + zelenina a co kdo má rád
- 2) katusdon – vepřové maso a rýže + zelenina a kdo co má rád

Rýže se většinou podává k jídlu úplně zvlášť, a kdo má rád si ji namočí do sojové omáčky nebo ji konzumuje samotnou.

Polévka

Polévka Miso

Nejrozšířenější japonská polévka, jejímž základem je pasta ze sojových bobů. Dává se do ní většinou tofu a mořské řasy. Podává se jako na závěr pokrmu před dezertem. Je součástí zejména japonské snídani.

Polévka Daši

Polévka Daši se připravuje ze sojových granulí, které se rozpouštějí v horké vodě. Základem pro výrobu granulí jsou sušené hnědé mořské řasy a sušené ryby. Do polévky se po rozpuštění granulí může přidat zelenina, rýže, nebo cokoli, na co má člověk chuť (a co se samozřejmě hodí do polévky). Do této polévky je nejčastěji dáváno tofu.

Do polévek se často dávají nudle udon a ramen. Uvaří se vývar a vývarem se zalijí nudle a potom se tam přidávají kousky zeleniny, houby, mořské řasy a občas tofu nebo vejce.

Čankonabe

Polévka pro bojovníky sumo s velkým obsahem kalorií. Polévka se skládá ze směsi mořských chalu, kuřecího, vepřového a rybího masa, tofu a zeleniny. K této polévce jedí rýži a všechno to zapíjejí pivem.

Zaru soba

Studená polévka na léto, když se chce člověk zchladit, ale přitom se najíst polévky. Skládá se ze sojové omáčky, nudlí a kousků ledu.

Nudle

Jsou velmi oblíbené zejména k obědu, nudlová polévka může obsahovat množství různých ingrediencí (zelenina, všechny druhy masa, mořské plody, houby, vejce...). Podává se ve velikých miskách a nahrazuje celé polední jídlo.

V Japonsku se rozlišují tři druhy nudlí: ramen – tenké nudle (obr. 9), udon – silné pšeničné nudle (obr. 10)

1) soba – pohankové nudle

Nudle se jedí podobně jako rýže. Jedí se často jako hlavní chod nebo se přidávají do polévek. Ale rýži nepředčí, protože jsou i rýžové nudle (do směsi na nudle se nedá normální mouka, ale mouka z rýže).

Yakitori bary (jakytory bary)

Yaki – pečený či grilovaný

Tori – pták, slepice kuře

Jsou to většinou kousky kuřecího masa napichované na bambusové tyčce a grilované, podobně jako u nás špíz, ochucené japonskou sojovou omáčkou. Oblíbeným nápojem k tomuto pokrmu je saké.

Dezert

Charakteristickým dezertem pro Japonsko je zmrzlina ze zeleného čaje.

Nejpoužívanější ingredience

- sojová omáčka (přírodní a sladká)
- miso (sojová pasta (do polévek))
- wasabi (japonský zelený křen)
- Vejce (i syrové)
- houba Shitake
- zázvor
- dary moře (ryby, krevety...)
- nori (mořská řasa)
- tofu (sojový sýr)

Japonské pití

Tradičními nápoji v Japonsku jsou zelený čaj a saké. Oba mají za sebou dlouhou minulost a tradici. Čajový obřad představuje vyjádření vysoké úcty k čaji. K dalším tradičním nápojům Japonska se řadí pivo nebo destiláty - japonská whisky nebo šóču.

Japonský čaj

Zelený čaj (Rjokuča) je v Japonsku všudypřítomný, bývá nazýván „japonský čaj“ (Nihonča) nebo dokonce jen „čaj“ (Oča) a je to téměř jediný druh čaje zde pěstovaný. Druhy tohoto čaje jsou odstupňovány podle kvality a částí rostlin, které byly použity. Existuje mnoho variant jak cenových, tak kvalitativních a také řada zvláštních čajů, které jsou mimo toto spektrum.

Říká se, že nejlepší japonský zelený čaj pochází z oblasti Udži v Kjótu, kde ve 12. století vznikly první plantáže. Také prefektura Šizuoka je známá svým zeleným čajem. Na rozdíl od čínských zelených čajů se k přerušení fermentace (kvašení) používá horká pára. U hodně čajů je možno si zaznamenat travnatou až rybí příchuť, která je způsobena hnojením čajovníků rybami.

Existuje mnoho druhů zeleného čaje:

Zelené čajové listy se dělí do tří hlavních kategorií – na gjokuró, což jsou nejjemnější a nejčerstvější lístky otrhávané v květnu, dále senča, křehké listy sbírané

v květnu nebo červnu, a banča neboli velké, hrubší listy ponechávané na rostlině až do srpna. Listy se nejdříve napařují, čechrají proudem teplého vzduchu, suší a svinují. Banča se často praží nebo míchá s různými přísadami, například praženou rýží.

Gyo kuro , (Gjokuro, Nefritová rosa)

Výběr ze zeleného čaje známého jako Ten-ča. Jméno Gjokuro odkazuje na světle zelenou barvu nálevu. Keře se před sběrem zakrývají, takže listy dorůstají ve stínu, což jim dává specifickou příchut'.

Matcha (Mačča, drcený čaj)

(obr. 11) Velmi kvalitní práškový zelený čaj používaný zejména při čajových obřadech. Mačča je také oblíbená jako příchut' do zmrzlin a jiných japonských sladkostí.

Senča (Sencha, pražený čaj)

Běžný japonský čaj vyráběný z listů přímo vystavených slunci.

Genmaiča (čaj s hnědou rýží)

Mačča s přidavkem pražené hnědé rýže (genmai).

Kabuseča (Kabusecha, zakrytý čaj)

Kabuseča je čaj senča, jehož listy dorůstaly před sklizní ve stínu, ne ovšem tak dlouho, jako u čaje Gjokuro. Má jemnější chuť než senča.

Banča (Bancha, běžný čaj)

Senča z druhé sklizně na pomezí léta a podzimu. Listy jsou větší než u senča a chuť je méně plná.

Hódžiča (Hōjicha, na pánvi sušený čaj)

Pražený zelený čaj.

Kukiča (Kukicha, stonkový čaj)

Čaj vyráběný z puku a tří vrchních lístků, sklizených spolu s horní částí stonku.

Tamarjokuča (Tamaryokucha)

Čaj s velmi štiplavou, angreštovou příchutí, s dlouho trvající chutí po napití a silnou vůní s tóny citrusů, trávy a angreštu.

Čajové lístky – obvykle sypané – se vloží do čajové konvice. Zatímco Banča se zalévá vroucí vodou, senča a gjokuró by se měli louhovat ve vodě, která po projití varem mírně ochladla. Čaj se slévá po 1 až 2 minutách.

Čajový obřad

Čaj byl vždy ceněn pro své léčivé účinky. Nejdříve si jej dopřávala jen šlechta na významných slavnostech. Smysl čajového obřadu, při němž hostitel podává hostům vedle našlehaného práškového čaje i něco malého k snědku je možné shrnout samurajským názorem „jeden život jedno setkání“ (ičigo ičie). Jinými slovy se jedná o jedinečný okamžik, kterého si je třeba vážit. V Kjótu, kde se čajový obřad zrodil, se pro turisty pořádají zvláštní rituály s vysvětlením složité etikety a zenových myšlenek. Ideální k ochutnávání tradičního čaje jsou speciální čajové pavilony. Jsou to malé stavby v zahradách, které umocňují atmosféru ochutnávání.

Čajový obřad se skládá z řady úkonů. Jeho součástí je setkání s ostatními hosty, procházka po pozemku kolem čajového pavilonu, očištění se, vstup do malé místnosti, představení s hostitelem, obdivování prvků v místnosti a čajových potřeb, sledování přípravy čaje, úklony, konzumace občerstvení a samotné popíjení čaje. Každá část tohoto obřadu má symbolický význam a cílem je vychutnat si tento speciální okamžik.

Čajové náčiní

Čajové nářadí vyjadřuje zenové zásady: jednoduchost, kultivovanost a zdrženlivost.

K náčiní patří metlička (časen), čajová miska (čawan), dřevěná nádobka na čaj (nacume), nádobka na vodu (mizusaši), kotlík (kama), kamínka na uhlí (furo) a bambusová naběračka (bišaku).

Saké (rýžové víno)

Saké (obr. 12) vzniká z rýže a vody. Tyto dvě suroviny se spolu nechávají prokvasit a poté se pasterizují, aby se zrodilo vynikající „víno“. Znalci posuzují saké podle pěti vlastností – sladkost, kyselost, ostrost, hořkost a svíravost. Může se pít teplé, ale jemnější druhy by se měly vychladit, aby si uchovaly tuto příznačnou chuť. Oproti klasickému vínu se saké jen zřídka v lahvi s věkem zlepšuje. Skladuje se na chladném, suchém místě nanejvýš několik měsíců. Když se koná nějaká slavnost (svatba, oslava narozenin...) dávají se do saké zlaté plíšky pro štěstí.

Alkohol

Japonské saké

-Výroba

Saké se vyrábí ze speciálních odrůd rýže - delší zrno a vyšší obsah škrobu. Tento škrob se poté několikanásobně fermentuje, aby vytvořil cukr, který se poté kvasí, aby vznikl alkohol. Tato výroba je velmi podobná výrobě piva. Někdy následuje

destilace a přidání alkoholu do kvašeného nápoje, čímž se zvýší obsah alkoholu na 18-25% - obdobně jako u portského vína.

Pravé japonské saké nese název Nihonšu a je vyrobeno z rýže několikanásobnou fermentací, tím je jeho výroba podobná výrobě piva. V Japonsku se podává studené (10°C), teplé (20°C) nebo horké (30°C), záleží na konzumentovi a také na ročním období. V zimě se podává horké a v létě studené. Znamé japonské značky, s dlouholetou tradicí, balí saké do krabic z pravého japonského javoru. Většina druhů saké obsahuje čtrnáct až sedmnáct procent alkoholu. Síla Saké je však hlavně v jeho plamenité chuti, která má někdy velkou sílu. V Japonsku jsou i jiné druhy, avšak Nihonšu je nejrozšířenější. Saké je součástí mnoha japonských rituálů, většinou při příležitosti oslav svátků.

Saké je spojeno se šintoismem - vládne mu liščí bohyně Inari, její hlavní svatyně je jižně od Kjóta ve Fušimi, v celém Japonsku má asi 30 000 svatyní.

-Podávání saké

Saké se má nalévat do malých keramických nebo dřevěných kalíšků nazývaných v Japonsku "čoko", o objemu 5cl, ale saké se také dá využít v různých koktejlech (např.: Saké Bomba). Prodává se v lahvích různých velikostí, Evropana může překvapit běžná 1,5l nebo 2l lahev. Velká popularita saké vznikla za druhé světové války, kdy bylo saké známo jako nápoj pilotů kamikadze.

Pivo

V Japonsku se vaří několik druhů piv, která se proslavily po celém světě. Jsou to například značky Sapporo, Asahi, Kirin nebo Yebisu.

Pivo Kirin je ležák s obsahem alkoholu 4,8 %. Je to spodně kvašené světlé pivo vyráběné z pramenité vody, rýže, ječného sladu, kukuřice, chmele a kvasnic. Pivo začal původně vařit v Jokohamě kolem roku 1870 Američan Copeland.

V Česku je největší odběr chmele pro Japonsko na jejich pivo.

Whisky

Mezi japonskými výrobci whisky je ve světě nejznámější palírna - Whisky Suntory v Tokyu.

Šoču

Méně známý v zahraničí je nápoj šoču. Je to skupina japonských lihovin zhotovovaných z ječmene nebo dalších obilnin nebo dokonce z brambor. Obsah alkoholu v šoču se pohybuje asi od 20 do 45 procent. Tento destilát se často míchá

s horkou vodou nebo slouží jako základ do koktejlů. Pije se také čistý a to buď teplý, nebo s ledem.

Japonské kresby

Tosa

Umění tosa se v Japonsku rozvinulo během expanze buddhismu do Japonska. Jednalo se o umění, které se vyučovalo převážně na buddhistických školách. Proto je většina dobových kreseb buddhistických, nebo se nějak buddhismu dotýkají. Dnes se ve školách tosa kreslí i jiné výjevy jako například Tančící dívka (obr. 13).

Obrazové svitky

Umění obrazových svitků se také rozvinulo během expanze buddhismu. Obrazové svitky byly dlouhé, rýžové papíry zavěšené na jedné nebo dvou bambusových tyčkách stejně, jako normální japonské svitky (obr. 14). Na obrazových svitcích se často vyobrazovalo buď božstvo, nebo božský děj. Na obrazových svitcích se poprvé objevuje něco, co se podobá dnešním komiksům.

Tušové obrazy

Tušové obrazy jsou původním japonským uměním. Vyznačují se originální technikou kresby černým uhlím, pomocí kterého se kreslí v Japonsku dodnes. Kresby jsou tvořeny jednoduchými, jasnými linkami, ale výsledný obraz je většinou velice složitý. Obrazy jsou často doprovázeny nějakým textem (obr. 15). Na tušových obrazech bývaly dříve vyobrazovány především božské činy.

Dřevořezba

Japonská dřevořezba, ukijoe, je původní a jedinou dřevořezbou používanou v Japonsku. Dřevořezby vycházely z tušových obrazů. Jednoduché a přímé řezy do dřeva vytvářely složitou strukturu obrazu (obr. 16).

Japonské divadlo

Divadlo Nó

Divadlo Nó je původní japonské divadlo. Jednalo se o dramatické hry, které většinou měli původ v náboženských mýtech a bájích. Hry nebyly vtipné ani nějak odlehčující, ale pro pobavení lidí to v první fázi stačilo. Ke hrám Nó patřil doprovod na loutnu nebo zpěv a recitace z knih. Hry Nó se vyznačovaly maskami, které symbolizovaly božstva, nebo hrdiny (obr. 17).

Divadlo Kjogen

Hry Kjogen byly opakem her Nó. Byly humorné, zábavné a už se nejednalo o náboženské výjevy, ale jednalo se o hry ze života. Častými náměty bylo městské dění. Dnes bychom tyto hry přirovnali k sitcomům. Tyto hry sloužili k pobavení lidu a odlehčení od her Nó. Často se krátké hry Kjogen hrávaly o přestávkách mezi hrami Nó.

Divadlo Bukuga

Jedná se o jednoduché recitace pohádek nebo básní, za doprovodu hudby a zpěvu. Toto divadlo bylo původně korejské. Postupně se rozšířilo do Indie, Číny a Japonska, kam se dostalo nejpozději. Pravděpodobně to bylo zaviněno tím, že Japonsko bylo odříznuto od vnějšího světa. Zajímavostí tohoto divadla je, že když se dostalo do povědomí japonského lidu, jinde ve světě už zcela vymizelo. V Japonsku se dochovalo dodnes (obr. 18).

Divadlo Džoruri

Původní japonské loutkové divadlo, které vzniklo doslova na ulici. Říká se, že na náměstí si jeden chudý chlapec vyřezal loutku (obr. 19). Byla prostá, ale lidé se rádi dívali na jeho představení a později se k jedné loutce přidaly další loutky. Nakonec se loutky staly druhým národním divadlem a dnes se doprovází hraním na třístrunnou kytaru.

Japonská architektura

Náboženská architektura

Náboženská architektura se vztahovala převážně buddhismu, jelikož šintoisté stavěli jen málo svatyní nebo brány Torii ve stylu shinden – zukuri (viz níže). Od stylu shinden – zukuri se liší hlavně tím, že se nestaví tak velké a rozsáhlé budovy. Příkladem může být ojedinělý Zlatý (obr. 20) a Stříbrný pavilon (obr. 21), které byly původně stavěny jako letní sídla pro panovníky.

Zlatý a Stříbrný pavilon

Zlatý pavilon (Kinkaku-dži) byl vystavěn v roce 1397. Stavba má dvě patra a přízemí. Přízemí je vybudováno ve stylu shinden – zukuri a ostatní patra ve stylu náboženském. Horní patra jsou pokryta čistým zlatem.

Stříbrný pavilon (Ginkakudži/ Džišódži) byl vystavěn 1474 stejným rodem, jako Zlatý pavilon. Stříbrný pavilon měl napodobovat Zlatý, ale byl stavěn během války a jeho pokovení stříbrem nebylo realizováno. Budova také sloužila jako místo odpočinku pro šóguna. Později, když se šógun stal zen buddhistickým mnichem, sloužil pavilon jako klášter.

Shinden – zukuri

Jedná se o styl staveb používaných převážně ke stavbě chrámů, rozsáhlých šógunových pavilonů, atd. Pro tento typ staveb jsou typické zahnuté střechy, dvojité břevna a rudá, bílá a černá barva (obr. 22).

Soin – zukuri

Tento způsob staveb se používal na stavbu civilních domů. Od stylu shinden – zukuri se liší tím, že staví skromnější budovy, což se týče dekorací. Používá převážně přírodní barvy (hnědá, černá). Domy byly většinou čtvercového tvaru.

V případě shinden – zukuri i soin – zukuri jsou typické jednoduché konstrukce ze dřeva a plátěné nebo papírové zdi (obr. 23).

Pagody

Pagody jsou dalším typem stavem, se kterým se často setkáte. Pagody jsou budovami stavěné stylem Buddhistické architektury s tím rozdílem, že se staví tři a více pater (obr. 24). Pagody sloužily jako buddhistické knihovny a také se sem ukládaly ostatky mnichů.

Japonská kaligrafie

Japonská kaligrafie sama o sobě není jednoduchým uměním, zahrnuje v sobě víru, filozofii, literaturu a historii. Podle díla vytvořeného na papíře, textilií nebo na dřevu se pozná autorova osobnost. V Japonsku mají jedno přísloví: „Tvé psaní odráží tvůj charakter.“

V Japonsku se písmo nazývá šódó což znamená cesta písma, podobně jako u aranžování květin kado (cesta květin) nebo u čajového obřadu čadó (cesta čaje). Kaligrafie je velmi složité a náročné umění, které se nikdy neopakuje dvakrát. Každý tah je jedinečný, a když kaligraf udělá nějakou chybu, nelze ji vzít zpět. Každý tah nebo i celý znak je reflexí svého stvořitele v dané situaci. Rozvoj kaligrafie začal v šestém století, kdy spolu s buddhismem a konfucianismem byla importována z Číny. Nejdříve se do Japonska dostali znaky kandži, které byly podobné japonskému jazyku. Po drobných úpravách znaků kanadži vznikly první japonské znaky pod jménem kana. Dnes dělíme znaky kana do dvou skupin: hiragana a katakana. Dodnes se v Japonsku používá jak japonská abeceda kana, tak původní čínské znaky kandži.

Historie

První čínské znaky dorazily do Japonska v prvním století. Byly znázorněny na pečeti, kterou dostal japonský král od čínského císaře Khuang Wu. První čínské znaky psané japonským kaligrafem se objevily pravděpodobně na meči nalezeném v hrobce Eda Funajama. Předtím než Číňané vynalezli papír, používaly se pro kaligrafii kámen, kov nebo kosti. Na psaní kaligrafie se používal štětec, tuž a papír. První text napsaný japonským kaligrafem byl pravděpodobně sútra (buddhistický žalm nebo mantra) psané nejspíš princem Šótoku.

Japonci roku 607 posílali do Číny mnichy, aby v kláštorech studovali buddhismus a techniku zvanou kontóši, tato praxe trvala až do 9. století. Velmi oblíbeným stylem kaligrafie až dodnes je styl písma kaišó. O rozvoj japonské kaligrafie se zasloužil mnich Kúkai, který po návratu z Číny založil v Japonsku školu, kde vyučoval jak buddhismus, tak kaligrafii. Byl považován za jednoho z nejlepších kaligrafů své doby. I když byla japonská kaligrafie hodně ovlivňována čínskou, Japonci si přesto vytvořili vlastní styl tohoto umění. Vývoj vlastní japonské kaligrafie započal až v roce 894. Během 10. století se japonská kaligrafie osvobodila od čínských vlivů a dostala tak více důraz na oblost, tok a harmonii.

V období mezi roky 894 – 1028 se nerozvíjela pouze kaligrafie, ale i písemná forma japonštiny. Byl také založen slabičný systém pod názvem kana, odvozené z kandži. Zatímco znaky kandži jsou piktogramy vizuálně přibližující význam jednotlivých slov, znaky kana jsou fonetické. Kana vzniklo ze slova kari znamenajícího „neobvyklý“ nebo „dočasný“ a slovo na s významem „jméno“ nebo „písmo.“ Dnes se používají dva styly písma kana.

Hiragana je plynulý, oblý, kurzivní styl a je běžně používán pro psaní původních japonských slov a slov čínského původu, která nejsou zapsána v kandži znacích. Katakana je ostré nekurzivní písmo, může být použito místo hiragany, ale více se používá k přepisu slov z jiných jazyků, západních jmen, obchodních názvů a přání. Hiragana i katakana pochází z prvotního písma kana nazývaného manjógana, které bylo vytvořeno v 8. století při pokusu převzít čínský systém psaní do japonského jazyka.

Ženy kdysi nebyly vedeny k tomu, aby se učily kaligrafii. Některé se přesto naučily alespoň písmo kana, protože chtěli vyjádřit své pocity pomocí nejrůznějších básní a dopisů. Postupem času vysoce stoupla oblíbenost kaligrafie a s tím i vzdělanost žen, některé se vyrovnaly svou vzdělaností i mužům politikům. V této době vytvořily ženy několik literárních děl včetně prvního románu světa, psychologické studie lásky Příběh prince Gendžiho od paní Murasaki Šikibu.

V 16. a 17. století byl v Japonsku velký rozvoj ekonomiky a tím pádem i rozšíření umění. V 17. století vytvořil Macuo Bašó nový druh poezie, haiku. Snažil se pomocí 17 slabik důvtipně a s pochopením vyjádřit složité lidské emoce. Dnešní japonská kaligrafie se větví na kanu, kandži a čowa-tai - harmonický styl písma soudobých básní, kde se míchá kandži a kana.

Kimono

Kimono (oděv, šat) je tradičním japonským oděvem (obr. 25). Dříve kimono označovalo všechny typy oblečení, ale později se začalo používat pouze pro zvláštní typ tradičního dlouhého roucha. Přesně by se mělo nazývat wafuku (doslova „oblečení japonského stylu“). Kimono je dlouhý rovně střižený šat ve tvaru T sahající po kotníky s límcem a širokými rukávy. Kimono se svazuje pomocí pásu obi, který je obvykle vázán v zadu. Ke kimonu se nosí speciální dřevěné boty (dřeváky geta, nebo sandále zóri) a ponožky s odděleným palcem tabi. Dnes se kimono nosí pouze při zvláštních příležitostech (svatby, pohřby, promoce...) nebo ho nosí ženy a muži určitých tradičních povolání např. šintoističtí a buddhističtí kněží, šintoistické kněžky miko a gejši a osoby věnující se tradičním uměním (čajový obřad, ikebana, kaligrafie...). V Japonsku jsou také kurzy, jak oblékat a nosit kimona, protože obléci kimono může trvat až hodinu. Kurzy se týkají toho, jak vybrat kimono pro jakou příležitost, jaké vzory mají být na látce v jakém ročním období a při jaké příležitosti, sladění spodního a vrchního kimona s doplňky, výběr a vázání obi.

Zahrady

Japonští zahradníci bývají často přirovnáváni k básníkům a k vyjádření svých myšlenek používají přírodní materiály (voda, květiny, kameny). Snaží se vytvořit místo, kde se může mysl odtrhnout od každodenních strastí. Zahradní scénérie, ačkoli se zdají být jednoduché, jsou složité a k dokonalému pochopení je potřeba trpělivosti a klidu, stejně jako k vytvoření takových zahrad (Obr. 26). Japonci věří, že pokud dokáží ovládnout umění jak zacházet s rostlinami, vodou nebo kameny, budou

moci na malém prostranství vytvořit krajinu v celé její kráse a velikosti. Dalo by se říci, že se snaží krajinu zmenšit. Důkazem toho jsou Bonsaje (obr. 27). Jde o zakrslé borovice (30-50cm), které si zahradníci upravují pro své potřeby.

Stát se výborným zahradníkem v Japonsku vyžaduje mnoho úsilí a času. Učni se postupně učí, jak a jaké materiály používat, jak vytvořit jezírko nebo potůček či skalku s květinami a jak tyto jednotlivé komponenty spojit v jednu zahradu.

Dnešní umění tvoření japonských zahrad je výsledkem staletých zkušeností japonských zahradníků, kteří dovedli své řemeslo k dokonalosti a dnes tvoří i takzvané zahrady na misce *Bonseki* (obr. 27).

Samurajové

Samurajové (obr. 28) byli bojovníci. Slovo samuraj doslova znamená „sloužící, ale někdy se používá také slovo baši, které znamená „válečník“. Pokud samurajové neválčili, žili na statcích a v pozdějších dobách ve městech v opevněných hradech. Hrady byly budovány pro obranu. Samurajové byli placeni v dávkách rýže a museli umět jezdit na koni, střílet z luku a házet oštěpem. Také museli umět bojovat s mečem a kopím. Spáchání sebevraždy se říkalo seppuku, ale známější název pro sebevraždu je harakiri. Harakiri doslova znamená rozpárání břicha.

Japonské meče byly vyráběny mistrovskými cechy a asi nejznámější je meč katana.

Japonština

Japonština je jazyk, kterým mluví přibližně 130 milionů obyvatel naší planety. Systém japonského písma je jedním z nejsložitějších na světě. Pro zápis japonštiny se používají čínské znaky (kandži) a dvě fonetické slabičné abecedy (hiragana a katakana), v některých případech i latinka (rómadži). Do slovní zásoby byla již od 5. století přejímána slova z čínštiny ve velkém rozsahu, v malém rozsahu z korejštiny a ainštiny.

Moderní Japonsko

Kjótské letiště

Letiště Kansai (obr. 29) je druhé největší letiště v Japonsku. Celý komplex se nachází na uměle vystavěném ostrově. Je stavěno moderní architekturou a celková

konstrukce tvoří tvar vlny, znázorňující pohyb lidí z letadel a zpět. Budova je tvořena kovovými nosníky a pilíři a plexisklovými, zahnutými deskami.

Manga, Anime

Manga (Obr. 30) v japonštině znamená obecně komiks, ale později se takto začali označovat japonské komiksy na celém světě. Styl kresby manga se liší převážně ostrými úhly, které autoři vytvářejí převážně na vlasech. Pak také velmi skromným stínováním, které nahrazují šrafováním. Nakonec se liší disproporcí postav, takže můžeme vidět postavy, které mají delší nohy a ruce, nebo mají velké oči, ba i dokonce celou hlavu. Manga komiksy se dělí do osmi různých druhů, podle toho, co vyjadřují.

Anime je název pro japonský animovaný film, který čerpá ze stylu manga. V dnešní době se začínají dělat počítačově animované filmy, kde ustupuje šrafování a nastupuje normální stínování barev. Anime filmy se dělí do čtrnácti druhů, které se podobají druhům manga.

Zpětná vazba

Pro studenty jsme vytvořili dotazník, který nám sloužil jako zpětná vazba k našemu programu. Dotazník jsme studentům rozdali tři týdny po programu, což se projevilo hlavně na odpovědích na otázky. Dotazník byl rozdělen do tří částí zaměřených individuálně na každý blok. Na každý blok jsme vymysleli dvě otázky, na které nám měli studenti odpovědět. Nechyběla ani kritika kterou nám studenti napsali, jak byli spokojeni s naším programem.

Blok 1. Umění a kultura

V prvním bloku povídal David Štěpánek o japonské kultuře, náboženství a architektuře formou prezentace doplněnou obrázky. Většině lidem nechybělo na tomto bloku nic. Nejvíce ohlasů bylo po svátcích a zvycích, nebo že zde byla témata probírána jen okrajově a nebyly plně rozebrány. Byly zde student (č. 19), který napsal, že mu v tomto bloku chybělo vše.

Nejvíce lidí zaujala převážně architektura. Po ní následovala kultura a samurajové. Zde se také našel student (č. 40), kterému se líbil pouze Notebook.

Průměrná známka projevu: 2,2   Průměrná známka obsahu: 2

Blok 2. Historie

V druhém bloku povídala Cecílie Novotná o japonské historii podobou přednášky. Zde nejvíce chyběly obrázky a zajímavosti. Dále pak chyběla prezentace a také byla historie velice obsáhlá.

Zaujmutí v tomto bloku nebylo tak jednoznačné jako v 1. bloku. Nejvíce studenty zaujala přednášející a její četba. Student (č. 40) napsal, že ho zaujal Šógunát, což se ale neukázalo v otázce č. 4 (viz. níže), která se k Šógunátu přímo vztahovala.

Průměrná známka projevu: 1,75   Průměrná známka obsahu: 1,75

Blok 3. Gastronomie

Ve třetím bloku povídala Veronika Kaňková o japonské gastronomii formou prezentace a názornou ukázkou v podobě ochutnávky suši. Zde se kritika vztahovala na málo ochutnávek a cukrovinek, ale tyto věci si často protiřečily. Pět studentů si takto protiřečilo, když jim v bloku chybělo jídlo, které je taktéž zaujalo.

Nejvíce studentů zaujaly ochutnávky a celý program.

Průměrná známka projevu: 1,6   Průměrná známka obsahu: 1,8

Blok 4. Hosté

Ve čtvrtém programu přišli tři japanologové, kteří nám představili japonské zbraně (katany), ukázali kimono, uvařili typický japonský čaj a předvedli japonskou kaligrafii. Více jak polovinu studentů (23 studentů) zaujaly meče a jejich používání. Dalšími tématy byly čaj a japonská kaligrafie.

Průměrné hodnocení studentů: 1,7

Shrnutí

Myslíme si, že program dopadl podle našich představ. Účast byla vysoká a ohlasy byly na náš vkus dobré. Nepotkaly nás žádné problémy co se týče přípravy a prezentace. Nejvíce se studentům

Otázky

Nejvíce správných odpovědí bylo na otázku 3. Druhý největší počet má otázka 6

Otázka 1: Čím se liší styl Manga od ostatních výtvarných stylů? 8 správných odpovědí

Otázka 2: Tři Japonská náboženství. 17 správných odpovědí

Otázka 3: Odkud Japonci převzali způsob psaní písma? 37 správných odpovědí

Otázka 4: Co je Šógunát a kdo je Šógun? 8 správných odpovědí

Otázka 5: Proč se dělá čajový obřad? 8 správných odpovědí

Otázka 6: Z čeho se dělá Sake? 21 správných odpovědí

V příloze můžete najít grafy, týkající se našeho dotazníku.

Závěr

Naším záměrem bylo splnění povinnosti v podobě praktické maturity, dále jsme se chtěli něco blíže dozvědět o Japonsku, jeho historii, kultuře a gastronomii a o tyto znalosti se podělit se spolužáky.

Práci jsme začali získáváním a zpracováváním informací z knih a internetu. Následovalo jejich zformování do hlavních tematických okruhů, podle kterých jsme vytvořili výukové bloky. Poté proběhl projektový den, ve kterém naši spolužáci absolvovali celý námi připravený program. Nakonec jsme napsali celkový sborník, ve kterém se nachází popis celého programu. Po třech týdnech jsme provedli zpětnou vazbu formou dotazníků, které nám studenti vyplnili. Vyhodnotili jsme zpětné vazby, které jsme po té zpracovali. Všechny grafy týkající se zpětných vazeb najdete v naší příloze.

Celkově můžeme napsat, že cíl se nám podařilo splnit.

Zdroje:

<http://wikipedia.org/>

Rambousek, Jan. Dřevořez, dřevoryt. [s. l.] : [s. n.], 1957. 389 s.

Stevenson, Neil. Architecture. [s. l.] : Dorling Kingsley, 1997. 126 s.

Takemani, Joko. Japonská kaligrafie. Pokorná Miluše. 1. vyd. [s. l.] : Computer Press, 2006. 132 s.

Rosalyn Thiro; Ellen Root Japonsko.. [s. l.] : [s. n.], 2007. 408 s.

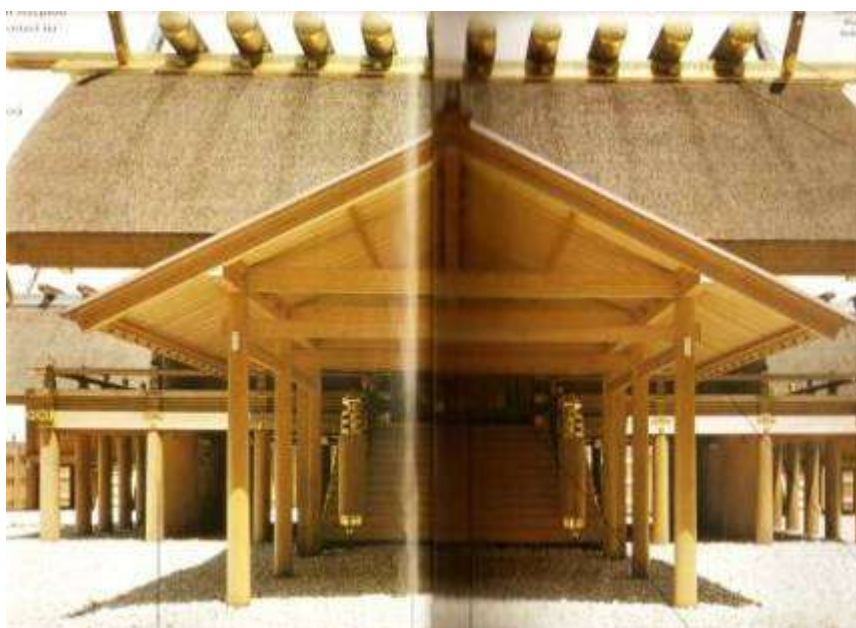
Otmar Juras; Jaroslava Kočová Skvělá chuť Japonska.; Alan Benson. [s.l.] : [s.n.], 2007. 255 s.

Jana Stejnerová;moderní asijská kuchařka. Thea Větrovská; [s.l.] : [s.n.], 2005. 304 s.

příloha
Šintoismus

Obr. 1: Šintoistická brána Torii

Obr. 2: Šintoistická svatyně v Ise

Obr. 3: vyobrazení Buddhy

Obr. 4: Zen buddhistická brána Eiheidži v Japonsku

Obr. 5: znak Taoismu „JinJang“

Obr. 6: Tempura

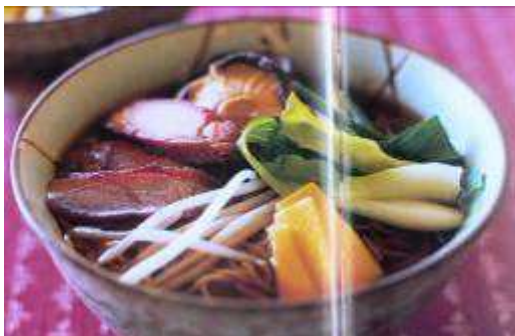
Obr. 7: suši

Obr. 8: Sašimi

Obr. 9: Nudle udon ve vývaru

Obr. 10: Nudle ramen v sojovém vývaru

Obr. 11: Hotový čaj Matcha

Obr. 12: Láhev saké

Obr. 13: styl kresby Tosa „*Tančící dívka*“

Obr. 14: Obrazový svitek

Obr. 15: Tušový obraz z knihy

Obr. 16: Dřevořezba „Ukijoe“

Obr. 17: Masky divadla NÓ

Obr. 18: Recitace v divadle Bukuga

Obr. 19: Loutka z divadla Džoruri

Obr. 20: Zlatý pavilon v Kjótu

Obr. 21: Stříbrný pavilon v Kjótu

Obr. 22: Shinden – zukuri, ukázka chrámového pavilonu

Obr. 23: Pokoj ve stylu Soin – zukuri

Obr. 24: Buddhistická pagoda

Obr. 25: Kimono

Obr. 26: Zahrada s vodopádem

Obr. 27: Bonsai a zahrada v misce *bonseki*

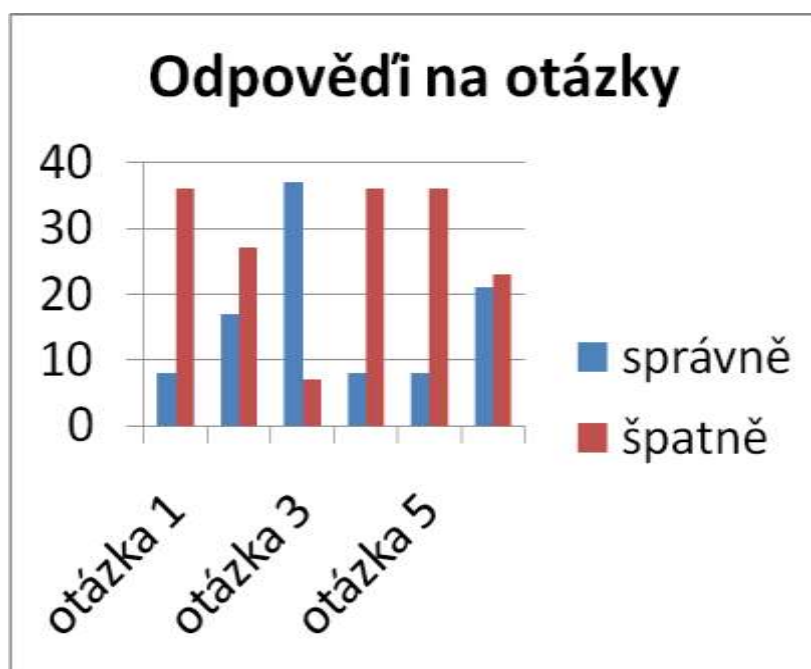
Obr. 28: Samuraj

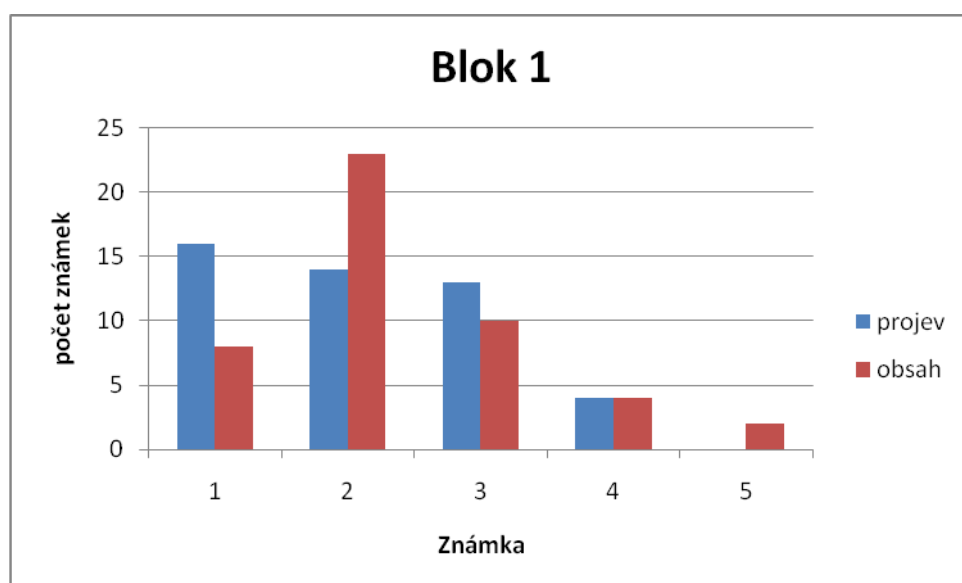
Obr. 29: Kjótské letiště

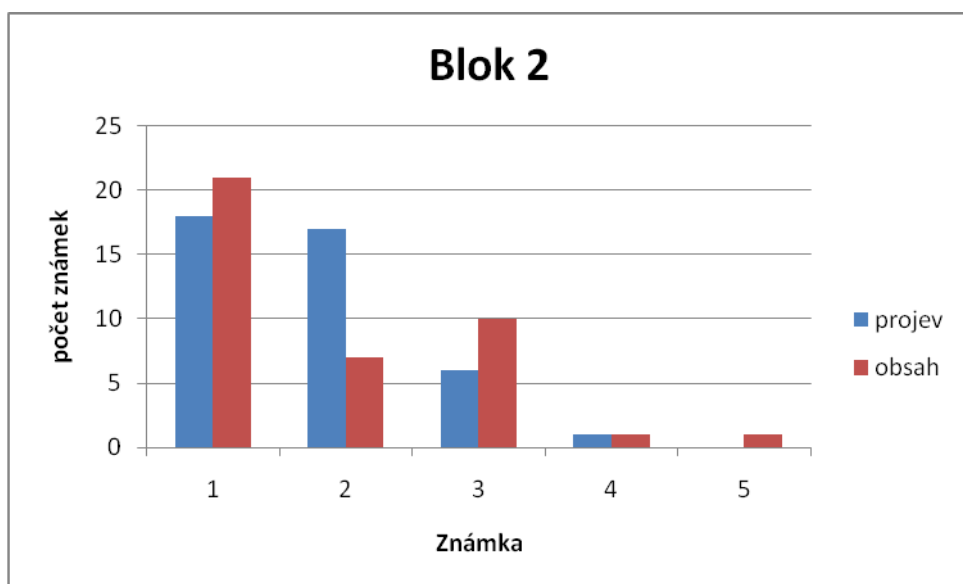
Obr. 30: Ukázka stylu anime

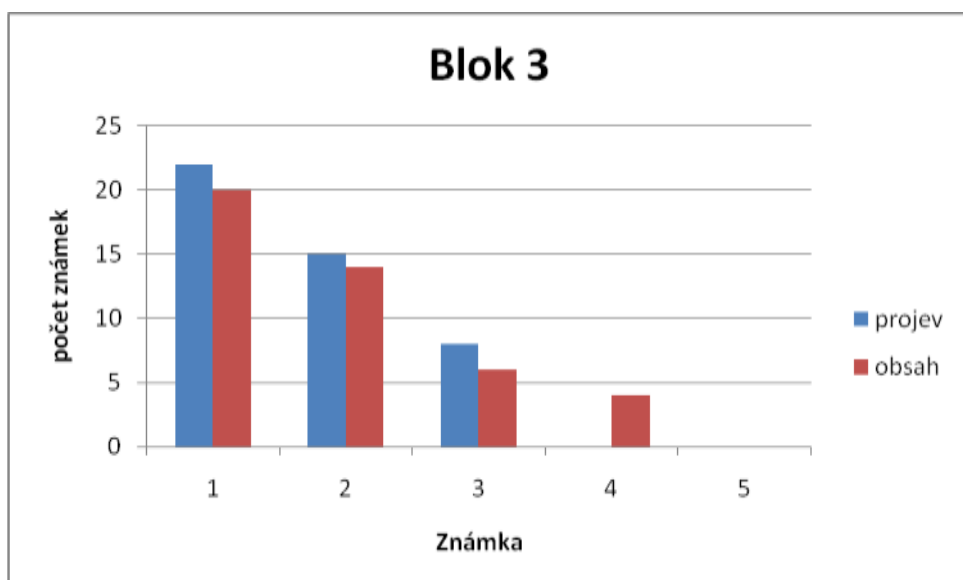
Graf 1: Počet správných a špatných odpovědí

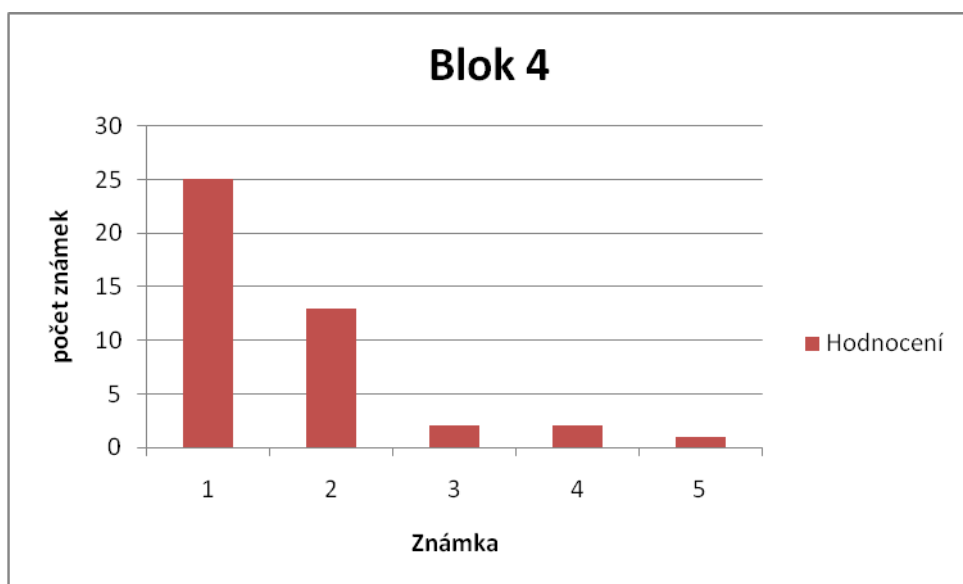
Graf 2: Hodnocení studentů pro blok1

Graf 3: Hodnocení studentů pro blok 2

Graf 4: Hodnocení projevu a obsahu pro blok

Graf 5: Hodnocení jednotlivých studentů pro program hostů